

Жагліна А. І.

група 2381, Національний університет кораблебудування імені адмірала
Макарова (Миколаїв), a.zhaglina3010@ukr.net

Сонечко О. С.

викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Національний
університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв),
sonechkoolga@gmail.com

МОЛОДІЖНІ ПРОБЛЕМИ: ПРОФЕСІЙНЕ ТА ЕКОНОМІЧНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ

Здійснено розгляд проблеми професійного самовизначення молоді.

Ключові слова: *молодь, самовизначення, професія, статистика, молоде покоління, соціологічне дослідження.*

Professional self-determination of youth. For a long time, young people were given a minor place in the workplace, which, as a consequence, increased its material and psychological dependence on older generations. Nowadays, about 90% of young people live on parental or full maternity leave of their parents and relatives. The bulk of the younger generation in the transition to a market-oriented economy relies on public assistance and protection rather than on its own.

Key words: *youth, self-determination, profession, statistic, young generation, social exploration.*

Незважаючи на намагання встановити певні процеси соціально-економічної стабілізації в Україні, положення молоді залишається нестійким. Соціальне неблагополуччя відбивається на стані здоров'я цієї соціальної групи населення, у молодих людей спостерігається зростання захворювань, супутніх крайньої бідності (перш за все туберкульоз). Великий відсоток молодих людей, що не має роботи, половина працюючої молоді працює не за фахом, яку придбала в процесі навчання, або зовсім не має професії.

Не знижується кількість дітей – «соціальних сиріт», інвалідів, бездоглядних. В особливо складних умовах перебувають молоді люди з числа біженців і вимушених переселенців.

Звідси у молоді проявляються тривога, відчай, обурення, вандалізм, що говорить про наявність соціальної напруженості серед цієї категорії населення, що веде, в свою чергу, до подальшого відчуження від суспільства. Невдачі в соціальній адаптації молоді та дітей до нових соціально-економічних умов проявляються в молодіжній злочинності, наркоманії, алкоголізмі, бездомності, проституції, масштаби яких набули безпрецедентний характер.

У цілому соціальний стан молоді в Україні відображає загальний стан суспільства, яке знаходиться у перехідному періоді.

Тема особливо актуальна, оскільки молодь – це майбутнє України. На даний момент молодь становить 30% населення планети, і саме вона займе з часом провідні позиції як в економіці і політиці, так і в соціальній, духовній сферах суспільства.

Поняття «молодь» трактується та досліджується різними соціально-гуманітарними науками, зокрема: демографією, політологією, соціологією, філософією, педагогікою, психологією.

Молодь – це покоління людей, які проходять стадію соціалізації, засвоюють загальноосвітні, професійні і культурні функції і готуються суспільством до засвоєння і виконання соціальних ролей.

В науці поняття молодь є доволі дискусійним.

На початковій стадії розвитку людства поняття «молоді» взагалі не існувало. Тривалість життя за первісно суспільного ладу складало 19-21 років. В античному світі люди в середньому жили 27 років. Ще в кінці XIX ст. середня тривалість життя в Російській імперії, до складу якої входила Україна, складала 48 років. Таким чином людина швидко переходила із дитинства у фазу дорослого віку.

Дякуючи покращенню соціальних і матеріальних умов, збільшилась тривалість життя людей. Розвивалася промисловість, ускладнювалися всі сфери життя, виробництво і трудова діяльність людини. Саме праця потребувала

великої фізичної та розумової зрілості, спеціальних професійних знань і навичок.

Отже, стало необхідним навчання в школі та спеціальних навчальних закладах, цей процес займав тривалий проміжок часу. Таким чином, між дитинством і зрілістю виник та почав збільшуватися досить великий віковий проміжок, що має назву вік молоді.

Сьогодні початок самостійного трудового життя, завершення освіти, отримання професії, матеріальна незалежність змінили віковий ценз категорії «молодь». Звідси і дискусії хронологічних, абсолютних вікових меж. По-різному визначають межі молодіжного віку міжнародні організації та окремі країни. За статистикою ООН та ЮНЕСКО, молодь – це люди у віці від 15 до 24 років включно.

В Україні згідно закону «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років, неповнолітні – громадяни віком до 18 років; молода сім'я – подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, або неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 35 років. Згідно закону «Про зайнятість» молодий працівник – громадянин України віком до 35 років, випускник професійно-технічного або вищого навчального закладу, який у шестимісячний строк після закінчення навчання працевлаштувався та продовжує працювати протягом трьох років за кваліфікацією, яку він набув під час навчання. В Україні на сьогоднішній день налічується понад 11 млн. молодих людей, що становить 22,6% населення країни.

Прийнято вважати, що кінцем молодості є той момент, коли людина, повністю вступає в положення дорослого, а саме: має економічну незалежність; особисту самостійність, тобто здатність приймати рішення у всіх сферах існування, без чужої опіки; створення особистої сім'ї прийняття відповідальності за її існування.

Кожна із цих умов є необхідною, проте лише взяті всі разом вони є достатніми для встановлення того, що людина перестала вважатися молодою. Практика показує, що деякі умови по-окремо досягаються в досить ранньому

віці. Наприклад, молоді люди утворюють власні сім'ї 20-22 роки. Проте, економічну і особисту незалежність отримують значно пізніше. Навіть освічена людина у віці 30-35 років, яка залежить від батьків, внаслідок безробіття, не може вважатися дорослою, тому, що вона по суті є утриманцем.

За результатами соціологічного дослідження «Становище молоді в Україні», яке було проведено у грудні 2013 р., опитувані студенти відповіли, що їх найбільше хвилює:

- здоров'я (38,0%);
- фінансові труднощі (36,7%);
- освіта (29,3%);
- дозвілля, відпочинок (28,7%);
- кар'єра (23,3%);
- стосунки з друзями (21,3%);
- сімейні (14,0%);
- морального плану (16,7%);
- сексуальні (10,5%);
- ніякі (8,0%).

Серед важливих соціальних проблем молодь виділяє наступні:

- безробіття (56,7%);
- криза моралі, культури (34,7%).

Аналізуючи результати дослідження можна зробити висновок, що загальнолюдські цінності і проблеми дуже близькі сучасній молоді, молоді люди вважають їх актуальними і намагаються знайти шляхи їх вирішення

Переважна більшість проблем молоді — це складові загальних потреб українського суспільства.

Державою проблеми молоді досліджуються у трьох аспектах: що молодь може дати суспільству для його розвитку; що суспільство може дати для молоді для її розвитку і соціального становлення; власний потенціал молоді в інтересах її самореалізації і розвитку суспільства.

Загалом для процесу професійного самовизначення молоді нині характерні такі особливості: зростаючі диспропорції у структурі зайнятості у різних

регіонах країни, поява праценадлишкових та праценедостатніх сфер; посилення прихованого і явного безробіття у молодіжному середовищі, розтягування у часі періоду набуття освіти і наявність різних можливостей в її одержанні; низький престиж освіти на загал; масовий характер вимивання молоді з виробничих структур у сфери приватного бізнесу, пов'язані насамперед з комерційною діяльністю невиробничого напрямку; використання молоді передусім на тимчасово вигідних та добре оплачуваних роботах, які не вимагають фахової підготовки, та пов'язаний з цим процес декваліфікації молоді, особливо тієї її частини, яка лише починає трудову діяльність; загострені прояви соціальної нерівності, які торкаються шансів різних категорій молоді у виборі професійної освіти та місця праці.

Мета молодіжної політики в цьому напрямку – зміцнення професійного статусу молоді шляхом економічного (а не адміністративного) регулювання молодіжної зайнятості, особливо у праценадлишкових районах, докорінна реформа системи освіти, розробка спеціальних економічних та юридичних гарантій, які попереджатимуть або компенсуватимуть різні можливі форми дискримінації молоді.

Проблема економічного самовизначення молоді складається з ряду підпорядкованих проблем, таких, як: необхідність забезпечення рівних умов для трудового старту молоді; можливість соціального просування; досягнення економічної самостійності.

Соціологічні дослідження свідчать, що нині існує відчутна нерівність серед молоді у можливостях набуття загальної освіти, духовного і культурного розвитку, професійної підготовки, виборі місця праці. Причин цих явищ є багато: це і соціальні наслідки демографічних, організаційних, структурних диспропорцій в межах цілої країни, які утворювались історично і поглиблювались в умовах економічної кризи, і зростання соціальної нерівності в усьому суспільстві, що особливо позначається на молоді, і відсутність сильної державної соціальної політики, тощо.

Наприклад, у порівнянні з міською молоддю у сільських хлопців та дівчат невисокі можливості набуття якісної освіти, престижних місць

працевлаштування, змістовного проведення дозвілля. Все це спричиняє помітне зменшення питомої ваги молоді у складі сільського населення, її масове переміщення у міста і перетворення сільської молоді в них на маргінальний (від лат. *marginalis* – той, що знаходиться на краю, на узбіччі) прошарок.

Відносно новим явищем стає даліше погіршення економічного стану молоді. Це стосується виконання нею фізично важких, шкідливих і непривабливих робіт, постійної загрози безробіття, одержання мінімальної заробітної платні. Так, наприклад, середня заробітна платня молодих робітників складає нині лише 60% від середньо-українського рівня і є вдвічі нижчою від величини мінімального споживчого бюджету для юнаків і дівчат. Наслідком цього є падіння рівня життя молоді в цілому, що спонукає молодь вдаватися до підробітку крім основної роботи чи навчання. Тому вторинна (додаткова) зайнятість молоді стає для неї правилом.

Але з огляду на те, що вторинна зайнятість здійснюється переважно у неформальній або тіньовій економіці, молодь стає там об'єктом визиску та посиленої експлуатації. Сьогодні у тіньовому секторі економіки працює 21% молодих людей у віці 15-28 років; у віці ж 20-28 років цей відсоток зростає до 25,3. Найбільш поширеним в усіх групах молоді великих міст є надання послуг приватним особам; цим займається нині від 40 до 47 відсотків молоді.

Отже, для економічного самовизначення молоді на сучасному етапі її життєдіяльності стають характерними наступні риси: падіння рівня життя молоді в цілому та різке погіршення її економічного стану зокрема; вимушене вдавання до додаткового підробітку, який, по-перше, збагачує не державу, а приватні структури, по-друге, супроводжується надмірним використанням фізичних і розумових здібностей молодих людей на шкоду їх загальному і духовному розвитку, що часто становить загрозу для стану їх здоров'я; по-третє, сприяє декваліфікації молоді та втраті можливостей набуття фахової освіти або підвищенню кваліфікації; посилення матеріальної, економічної та психологічної залежності молоді від суспільства та батьків, труднощі одержання статусу самостійної автономної особистості, тобто досягнення стану дорослості; відсутність помітного соціального просування і зростання

соціального статусу, брак стимулів для продовження освіти; зростання кількості психічних проблем і комплексів, пов'язаних зі страхом втрати роботи і неможливістю самовияву та реалізації своїх сутнісних можливостей.

Мета молодіжної політики у цій сфері – вирівнювання стартових позицій молоді, подолання дискримінації окремих груп молодих людей, в тому числі у приватних структурах, розвиток кредитування молоді та молодих сімей на сприятливих умовах, надання пільг для працевлаштування випускників навчальних закладів у перші два роки після їх закінчення, організація служб профорієнтації, перепідготовки та працевлаштування молоді, служб юридичної допомоги та консультування юнаків і дівчат.

Молодіжна політика держави повинна також збільшувати можливості для посадового, професійно-кваліфікаційного, освітнього, наукового зросту молоді, забезпечувати вільний вибір шляхів і засобів соціального просування. Подолання матеріальної та інших видів залежності від батьків і суспільства може здійснюватись через розширення можливостей самостійного забезпечення власних потреб, удосконалення законодавчої практики та законодавчої ініціативи, створення гарантій для отримання молоддю освіти і фахової перепідготовки.

До числа молодіжних проблем, крім названих вище, належать також: забезпечення духовного і фізичного розвитку, зміцнення молоді сім'ї та ряд інших.

Причому всі вони пов'язані із погіршенням становища молоді у цих сферах у порівнянні з минулим. Розв'язанню молодіжних проблем мають сприяти законодавчі акти, прийняті українською державою. До них відносяться Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні від 15 грудня 1992 р., Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 року та відповідна постанова Верховної Ради України про введення його в дію.

У зв'язку з цим перед вітчизняною соціологією молоді стоїть дуже важливе і відповідальне завдання: поглиблення знань про молодь та її проблеми, аналіз ходи виконання прийнятих законодавчих актів у конкретних

ділянках та інформація органів влади і управління з метою внесення коректив у самі закони чи прийняття доповнень і додатків до існуючого законодавства.

Якщо молодіжна політика перехідних країн ще несе на собі відбитки колишнього патерналізму, а законодавство не забезпечує механізмів реалізації правових актів щодо молоді і побудоване на обмеженнях і забороні, то політика розвинутих країн стосовно молоді будується на принципах і нормах її самозабезпечення і державного забезпечення лише тих, хто не здатний до цього в силу фізіологічних, психологічних та соціальних причин.

Таким чином, соціологія молоді – одна з важливих спеціально-соціологічних галузей знання, яка переживає в нашій країні своє становлення. Від рівня розробки цієї теорії, вдосконалення її інструментарію і методик дослідження залежатиме своєчасність і ефективність вирішення нагальних молодіжних проблем в умовах нової соціальної реальності. Вивчення основних положень цієї теорії майбутніми спеціалістами сприятиме осмисленню місця і ролі молодого покоління у будівництві оновленого суспільства.

Список використаних джерел

1. Бебик В. М. Політична культура сучасної молоді / В. М. Бебик, М. Ф. Головатий, В. А. Ребкало. – К. : 1996.
2. Головатий М. Ф. Проблеми молодіжної політики / М. Ф. Головатий, В. С. Цибульник // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – № 4.
3. Иконникова С. Н. Социология о молодежи / С. Н. Иконникова. – Л. : 1985.
4. Молодежная политика: Опыт, проблемы, перспективы // Материалы международной научно-практической конференции (в 2 ч.). – К. : 1992.
5. Молодь України: Стан, проблеми, шляхи розв'язання. – К. : 1995.
6. Проблеми соціального захисту молоді в умовах зміни соціально-економічних відносин // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К. : 1993.
7. Социальный облик молодежи. – К. : 1990.
8. Черниш Н. Й. Суспільна свідомість молоді / Н. Й. Черниш. – Л., 1990.

9. Черниш Н. Й. Соціологія молоді : конспект лекції / Н. Й. Черниш. – К. : 1990.